

'InZicht' licht u in over nieuwe boeken, congressen en lezingen in taalkundig Nederland en België. Vermelding in deze rubriek betekent niet dat de redactie ze aanbeveelt. Voor een zo volledig mogelijk beeld hebben wij ook uw hulp nodig. Weet u iets waarvan u denkt dat het in deze rubriek thuishoort, laat het ons dan weten. Verschijningsdata en prijzen onder voorbehoud.

Beleefdheid

Beleefdheidsuitingen zijn er in soorten en maten, en de verschillen ertussen kunnen tamelijk subtiel zijn. Tussen 'Geef me de krant' en 'Heb je die krant al uit?' liggen nog allerlei gradaties, zoals 'Mag ik de krant van je hebben?' en 'Wil je me de krant even aangeven?'

In zijn boek *Zou ik misschien toch nog eventjes een klein vraagje mogen stellen?* onderzoekt emeritus hoogleraar Spaanse taal- en letterkunde Henk Haverkate wat beleefdheid is en hoe Nederlanders die in de praktijk brengen. Waarom hebben we zo'n rijk repertoire aan beleefdheidsvormen, en hoe kiezen we de juiste formulering uit het brede scala dat ons ter beschikking staat? Sociale verhoudingen (positie, leeftijd, sekse) spelen daarbij een rol, maar ook overwegingen als 'Hoe redelijk is mijn verzoek?' en 'Kan ik een welwillende reactie verwachten?'

Een tweede centrale vraag in het boek is waarom beleefdheid in andere culturen vaak zo'n andere verschijningsvorm heeft. Aziaten gelden in onze ogen vaak als overbeleefd en Oost-Europeanen juist als onbeschoft – waar ligt dat aan? Beleefdheid, aldus Haverkate, wordt bepaald door twee factoren, namelijk solidariteit (inleving in de ander) en distantie (respect voor de ander), en hij signaleert dat die factoren in andere culturen een heel ander gewicht kunnen hebben. Bijvoorbeeld: Japanners verontschuldigen zich om de haverklap voor alles wat ze doen, en Spaans hotelpersoneel zal steeds kribbiger worden als je hen steeds weer bedankt voor hun diensten. Als we niet bekend zijn met de beleefdheidsnormen van een andere cultuur en uitgaan van onze eigen normen, kan dat tot grote misverstanden leiden – zoals mag blijken uit de vele, vooral Spaanse, voorbeelden die Haverkate ten tonele voert.

Zou ik misschien toch nog eventjes een klein vraagje mogen stellen? is een gepopulariseerde bewerking van een wetenschappelijke studie uit 1994, en behalve voor vertalers en studenten (ver)taalkunde of communicatiewetenschappen is het vooral ook bedoeld voor de belangstellende leek.

Zou ik misschien toch nog eventjes een klein vraagje mogen stellen? Nederlandse omgangsvormen in intercultureel perspectief. De rol van beleefdheid in onze taal en cultuur is een uitgave van Rozenberg Publishers en kost € 19,50 (ingenaaid, 242 blz.). ISBN 978 90 5170 888 2

■ TAAL VAN LUCEBERT

Lucebert (L.J. Swaanswijk, 1924-1994) geldt als een 'moeilijke dichter', maar dat lijkt een zekere invloed van zijn werk op het Nederlands niet belemmerd te hebben. "Alles van waarde is weerloos", "overal zanikt bagger", "omroeper van oproer", "in deze tijd heeft (...) schoonheid haar gezicht verbrand" – het zijn slechts enkele voorbeelden uit Luceberts talige erfgoed die gemeengoed zijn geworden. In het boekje *Wie wil stralen, die moet branden* gaat Van Dale-hoofdredacteur Ton den Boon in op het taalgebruik van Lucebert, en op zijn bijdragen aan het Nederlandse taaleigen. Uiteraard bevat het boekje ook een citatenlexicon. Het geheel is verlichtigd met twintig tekeningen van Luceberts hand.

'Wie wil stralen, die moet branden'. Citaten en aforismen van Lucebert is een uitgave van BnM uitgevers en kost € 12,50 (ingenaaid, 88 blz.). ISBN 978 90 77907 90 0

■ GESCHREVEN EN GESPROKEN TAAL

De gesproken taal was er eerder dan de geschreven taal, en de taalkunde beschouwt de eerste dan ook als haar primaire onderzoeksobject. Maar, zo betoogt de in 2005 overleden hoogleraar Algemene Taalwetenschap A. Kraak in het postuum verschenen *Homo loquens en homo scribens*, de geschreven taal is ons zó vertrouwd dat we kenmerken ervan op de gesproken taal projecteren, wat leidt tot ideeën als 'letters corresponderen met afzonderlijke klanken', en 'zinnen drukken gedachten uit'. Kraak plaatst hier vraagtekens bij, en laat zien hoe onze schrijfkunst gezorgd heeft voor het vertekende beeld dat taalwetenschap, filosofie en psychologie van het denken en het spreken (gehad) hebben.

Homo loquens en homo scribens. Over natuur en cultuur bij de taal is een uitgave van Amsterdam University Press en kost € 44,95 (ingenaaid, 512 blz.). ISBN 978 90 5356 954 2

■ NEDERLANDSE UITDRUKKINGEN

Eind 2006 verscheen het *Groot uitdrukkingenwoordenboek* van Van Dale en The Reader's Digest, een voortzetting van hun in 1999 verschenen *Idioomwoordenboek*. Het geeft informatie over de betekenis en herkomst van zo'n 10.000 uitdrukkingen: zegswijzen als 'bij het minste of geringste' en 'daar is niks mis mee', maar ook spreekwoorden als 'Wie niet waagt, die niet wint' en 'Zoals de waard is, vertrouwt hij zijn gasten'. Deze heruitgave biedt 250 nieuwe uitdrukkingen, waaronder ook typisch Belgische als 'In hetzelfde bedje ziek zijn', 'Moet er nog zand zijn?' en 'Koken kost geld.' De betekenis van de uitdrukkingen wordt steeds geïllustreerd met citaten.

Van Dale groot uitdrukkingenwoordenboek. Verklaring en herkomst van moderne uitdrukkingen, onder hoofdredactie van Hans de Groot, kost € 59,95 (gebonden, 1050 blz.). ISBN 978 90 6648 317 0

■ LACHWOORDENBOEK

Het Boekenweek-thema van dit jaar was 'lof der zotheid', oftewel 'humor'. Naar aanleiding daarvan stelde taalkundige en (kinderboeken)schrijver Wim Daniëls een bundel samen met daarin de lachwoorden die het Nederlands rijk is (*lachbaby, lachtanden, uitlachtelevise*), alsook lachcombinaties (*kantiaans lachen, lachend rijk*), lachuitdrukkingen (*Jantje huilt, Jantje lacht*) en lachcitaten ("Mannen lachen om hun tranen te trainen" – Jacques Brel).

Lachwoordenboek is een uitgave van Adr. Heinen Uitgevers en kost € 9,95 (gelijmd, 168 blz.). ISBN 978 90 8680 046 9

■ VAN KOOTEN EN DE BIE OVER TAAL

Een andere uitgave ter gelegenheid van de Boekenweek is de dvd *Schertz, zatire en yronie* van Kees van Kooten en Wim de Bie. Voor deze 'themaschijf' werd nog nooit eerder uitgebracht materiaal geselecteerd uit de periode 1973-1996 over boeken, schrijvers en taal. Een kleine greep uit de dertig sketches: prof. dr. E.I. Kipping gaat in op kwesties als de klemtoon, het *als/dan*-probleem en de uitspraak van het Nederlands; Dirk boert het alfabet; de Krasse Knarren zijn vóór tweetaligheid en tégen afkortingen; en Carla van Putten schrijft haar autobiografie. En verder veel bekende typetjes als Cor van der Laak, de Vieze Man en de Positivo's. Speelduur: 110 minuten.

Schertz, zatire en yronie door Van Kooten & De Bie. Over boeken, schrijvers en taal is een uitgave van De Harmonie en kost € 19,90. ISBN 978 90 6169 815 9

■ GRAFIEKLEXICON

De terminologie van de grafiek oftewel de prentkunst (houtsnedes, gravures, etsen, enzovoort) wordt beknopt verklaard in het boekje op zakformaat *AbC Grafisch* van Van Dale-hoofdredacteur

Ton den Boon. Het gaat in op onder meer technieken, hulpmiddelen en materialen, en het is geïllustreerd met grafisch werk van beroemde kunstenaars.

AbC Grafisch. Beknopte verklaring van termen uit de grafische kunsten is een uitgave van BnM uitgevers en kost € 4,95 (ingenaaid, 48 blz.). ISBN 978 90 77907 65 8

■ AFSCHEID PIET VAN STERKENBURG

Op 26 januari jl. nam Piet van Sterkenburg afscheid als directeur van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL) en als hoogleraar Lexicologie aan de Universiteit Leiden.

Ter gelegenheid daarvan werd hem de bundel *Leven met woorden* aangeboden. 52 collega-taalkundigen leverden hieraan een bijdrage. Het boek is ingedeeld in de rubrieken 'Woordenboeken en woordenlijsten', 'Corpora en taaltechnologie', 'Woorden, uitdrukkingen en spreekwoorden', 'Namen, vloeken en verwensingen' en 'Taalkunde', en het bevat een bibliografie van Van Sterkenburg.

Leven met woorden, onder redactie van Fons Moerdijk e.a., is een uitgave van INL/Koninklijke Brill en kost € 45,- incl. porto (ingenaaid, 496 blz.). Bestellingen bij het secretariaat van het INL: secretariaat@inl.nl.

■ DIERENWOORDENBOEK

In zijn *Groot dierenwoordenboek* beschrijft taalkundige en (kinderboeken)schrijver Wim Daniëls de etymologische en andere talige bijzonderheden van zo'n driehonderd diernamen, van *aalscholver* en *aap* tot

zwaan en *zwaluw*, waarbij hij ook steeds bijzonderheden over het uiterlijk en het gedrag van de beesten vermeldt. Het boek is geschreven voor kinderen, en het is geïllustreerd door Jeannette Ensing.

Groot dierenwoordenboek (ook voor kleine dieren) is een uitgave van Adr. Heinen Uitgevers en kost € 14,95 (gebonden, 152 blz.). ISBN 978 90 8680 009 4

■ MOEILIJKE WOORDEN

KriQ is een "werkdagelijkse" e-mailnieuwsbrief waarin steeds een "moeilijk of grappig" woord (*mediamiek, poliep, sousafon*) wordt verklaard en toegelicht. Het is een gratis service (zie voor aanmeldingen www.kriq.nl), maar wie er toch voor wil betalen, kan voor

€ 17,95 donateur worden en ontvangt dan (naast andere extra service) het boekje *KriQ 2006. De 101 moeilijkste woorden uit de media*, met daarin een selectie uit de afleveringen van vorig jaar.

■ DIALECTEN

■ *Op goei gevuul. Vormleer van de Meierijse dialecten* van Jos en Cor Swanenberg. Beschrijving van de woordvorming en de zinsbouw van de dialecten van de Meierij van Den Bosch – pakweg het oostelijk deel van de provincie Noord-Brabant. Uitgeverij Van de Berg, € 13,95 (gebonden, 154 blz.). ISBN 978 90 5512 270 7

■ *Kie(k) döör, wà räär. Woordenboek van het Nimweegs dialect* van Roeland van Hout, Jan Roelofs en Leo van Stijn. Woordenboek Nederlands-Nijmeegs en Nijmeegs-Nederlands met waar nodig een korte toelichting op de Nijmeegse woorden. Selexyz Dekker v.d. Vegt, € 12,95 (gebonden, 239 blz.). ISBN 978 90 8690 038 4

■ *Het Helmonds woordenboek* van Wim Daniëls. Woordenboek Helmonds-Nederlands; sommige lemma's geven aanvullende taalkundige, historische of culturele informatie. Adr. Heinen Uitgevers, € 19,95 (gebonden, 205 blz.). ISBN 978 90 8680 004 9

■ EN VERDER

■ *Multinationaal afkortingenlexicon* van Henk Nuiten. Herziene en uitgebreide uitgave van cd-rom met 7000 pagina's informatie over afkortingen uit het Nederlands, Engels, Frans, Duits, Spaans, Italiaans, Portugees, Russisch en Latijn. Bestellingen: <http://members.chello.nl/~h.nuiten>.

■ *Het juiste voorzetsel. Lexicon van het voorzetselgebruik in het Nederlands* van Th. Vindevogel. Herziene, zesde druk (vijfde 1999) van een gids die bij zelfstandige naamwoorden, werkwoorden en voorzetseluitdrukkingen het juiste voorzetsel geeft. Het boek (gelijmd, 266 blz.) is uitgegeven in opdracht van de Stichting Multiculturele Activiteiten Utrecht, waar het ook besteld kan worden door overmaking van € 22,50 op rekeningnummer 394543041 t.n.v. SMAU Utrecht. ISBN 978 90 309 3339 7

■ *Vlekkeloos Nederlands. Spelling en stijl compleet* van Dick Pak. Studenten en bovenbouwleerlingen uit het middelbaar onderwijs kunnen met dit boek hun kennis van de Nederlandse spelling, stijl, interpunctie en grammatica bijspijkeren. Bevat theorie en veel oefenstof (plus antwoorden). Uitgeverij Pak, € 18,50 (gelijmd, 208 blz.). ISBN 978 90 77018 14 9

■ *Hoe schrijf je dat? Schrijftips en taalregels* van Jolanda Bouman. Schrijfhulp voor "vlotte, eigentijdse en begrijpelijke teksten", met bondige aandacht voor zinsbouw, spelling, grammatica en stijl. Thema, € 17,50 (gelijmd, 160 blz.). ISBN 978 90 5871 325 4

■ RECTIFICATIE

In de vorige aflevering van 'Inzicht' werd vermeld dat het boek *Modale uitdrukkingen in Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands* € 12,50 kost. Dat moet zijn: € 17,50. ■